

Економічні науки

УДК 657

Матюха Микола Миколайович

кандидат економічних наук

Київський національний університет технологій та дизайну

Матюха Николай Николаевич

кандидат экономических наук

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Matiukha Mykola

Candidate of Economic Sciences

Kyiv National University of Technology and Design

Лук'янова Анастасія Геннадіївна

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Лукьянова Анастасия Геннадьевна

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Lukianova Anastasiia

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА И АНАЛИЗА ДЕБИТОРСКОЙ
ЗАДОЛЖЕННОСТИ
IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND ANALYSIS RECEIVABLES**

Анотація. У статті проведено дослідження недоліків наявної системи обліку та аналізу дебіторської заборгованості та запропоновано

удосконалити методичний підхід до обліку та аналізу дебіторської заборгованості як інструменту покращення фінансового стану підприємства.

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, заборгованість, підприємство, економічна діяльність.*

Аннотація. *В статье проведено исследование недостатков существующей системы учета и анализа дебиторской задолженности и предложены усовершенствовать методический подход к учету и анализу дебиторской задолженности как инструмента улучшения финансового состояния предприятия.*

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, задолженность, предприятие, экономическая деятельность.*

Summary. *The article studies the shortcomings of the existing system. accounting and analysis of receivables and proposed to improve methodical approach to accounting and analysis of receivables as a tool to improve financial condition enterprises.*

Key words: *receivable, indebtedness, enterprise, economic activity.*

Постановка проблеми. У процесі здійснення виробничої та комерційної діяльності вітчизняні підприємства не завжди спроможні ефективно управляти дебіторською заборгованістю, яка займає вагомую частку в обігових активах, що спричиняє кризу взаємонеplateжів. Покупці, укладаючи угоди закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, попередньо отримавши оплату за продукцію і надання послуг, не виконують своїх зобов'язань

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш вагомі дослідження питань регулювання організації бухгалтерського обліку та удосконалення аналізу дебіторської заборгованості здійснили вітчизняні та

іноземні вчені І.О. Бланк [3], Т.С. Єдинак [6], Л.В. Погоріляк [6], О.М. Колеснікова [5], С.М. Ксьондз [4], В. С. Сатур [4], В.В. Скоробогатова [6] та багато інших.

Аналіз наукових праць із досліджуваної проблематики свідчить про те, що процес оптимізації заборгованості та її облік залишається дискусійним питанням і потребує поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті. Визначити основні недоліки існуючої системи обліку дебіторської заборгованості та запропонувати шляхи удосконалення методичного підходу до обліку дебіторської заборгованості для покращення фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу. Бухгалтерський облік дебіторської заборгованості як складової частини активів балансу, перш за все, регламентовано Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1]. Цей Закон розмежовує облік на фінансовий і внутрішньогосподарський (управлінський) [1, ст.1].

Дебіторська заборгованість для цілей ведення бухгалтерського обліку відповідно до нормального операційного циклу поділяється її на довгострокову та поточну [2]. Поточна дебіторська заборгованість виникає під час звичайної діяльності підприємства, яка включає в себе процеси постачання, виробництва і реалізації товарів (готової продукції, робіт, послуг).

Правильне визнання та оцінка поточної дебіторської заборгованості впливають на достовірність облікових даних, а також на ефективність їх відображення у фінансовій звітності.

Виникнення дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарських операцій.

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства.

Наявність дебіторської заборгованості, а тим більше її зростання ведуть до виникнення потреби в додаткових джерелах засобів, погіршують фінансовий стан підприємства.

Внаслідок господарських відносин між сторонами виникають певні права і зобов'язання. З однієї сторони: в складі господарських засобів виникає актив у вигляді дебіторської заборгованості, а з іншої – зобов'язання погасити всю заборгованість перед кредитором. Стандарт бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" визначає порядок формування та відображення у звітності інформації про зобов'язання. Зобов'язання визначаються, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Відповідно до Стандарту бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання", зобов'язання оцінюються за теперішньою вартістю – довгострокові зобов'язання та сумою погашення – поточні зобов'язання [6].

Таблиця 1

Аналіз досліджень щодо питань обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Автор, джерело	Проблемні питання, що розглядаються	Пропозиції автора
Т.С. Єдинак	Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах, класифікація видів заборгованості для її ефективного управління, визначення суми резерву сумнівних	Проблема диверсифікації покупців продукції, суворого планування заборгованості, постійного її моніторингу та застосування сучасних форм її рефінансування.
Л.В. Погоріляк	Удосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків.	Запропоновано для удосконалення обліку безнадійної заборгованості пропонується змінити назву рахунку 38 «Резерви сумнівних боргів» на «Коригування на сумнівні борги»; списувати сумнівну заборгованість з балансу лише тоді, коли вона перетворилася на безнадійну.
В.В. Скоробогатова	Розглянуто та проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних учених до оцінки	Запропоновано оцінювати монетарну дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги у момент визнання за

	монетарної та немонетарної дебіторської заборгованості як змішаного активу.	справедливою вартістю, а на звітну дату – за найменшою з двох оцінок: чистою реалізаційною вартістю або справедливою вартістю. Немонетарну заборгованість необхідно оцінювати в залежності від обміну на подібні й неподібні активи.
--	---	--

Джерело: складено автором на основі [6]

При вивченні системи обліку нами визначено основні недоліки існуючої системи обліку дебіторської заборгованості в сучасних умовах господарювання:

1) структура дебіторської заборгованості, що представлена у нормативних документах, не передбачає її деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості;

2) бухгалтерський облік дебіторської заборгованості не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання;

3) облікові регістри, що рекомендовані для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення, що заважає отриманню достатньої інформації для проведення аналізу розрахунків з дебіторами;

4) необхідність змін у будові регістрів аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості. Оскільки сьогодні облік дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному регістрі – журналі 3, а це зовсім різні об'єкти бухгалтерського обліку, які лише частково пов'язані між собою, відповідно і обліковувати їх потрібно в різних регістрах [4];

5) практично недослідженим питанням є оплата дебіторської заборгованості. Проблема оплати дебіторської заборгованості, визначення допустимого рівня засобів, які вилучаються на дебіторську заборгованість, розробка оптимальної політики управління нею є достатньо серйозною і потребує глибокого вивчення [6];

6) невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;

7) застосування в умовах України традиційної за кордоном методики аналізу дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами. Використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості, а також ступінь її впливу на фінансово-господарський стан підприємства;

8) недостатнє вивчення обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття з метою зближення бухгалтерського та податкового обліку [5].

Особливої уваги потребує порядок відображення в обліку процесу списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує прямий взаємозв'язок між списанням такої заборгованості і формуванням оподаткованої бази податку на прибуток. Правильне і своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль при формуванні фінансових результатів діяльності підприємства. Таким чином, результати проведеного дослідження дебіторської заборгованості свідчать про необхідність удосконалення методичного підходу до обліку дебіторської заборгованості для покращення фінансового стану підприємства. Для цього потрібно:

– використовувати метод нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги по строкам непогашення (до 3-х місяців, до 6-и місяців, до 12-и місяців);

– використовувати метод розрахунку з покупцями, що широко використовується в країнах з розвинутими ринковими відносинами – метод надання знижок за дострокової оплати;

- створювати резерв сумнівних боргів за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року перед складанням звітності, а використовувати його протягом звітного року;
- впровадити в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) і періодично переглядати граничні суми;
- удосконалити контроль стану розрахунків з дебіторами, зокрема за протермінованими заборгованостями, своєчасно виявляючи такі види дебіторської заборгованості, які є недопустимими для підприємства;
- здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
- здійснювати моніторинг потенційних дебіторів (оцінювання фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо);
- внести зміни у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», в яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає у ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає у ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу

Разом із тим слід вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема обліку дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб не допустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної. На сьогодні найбільш популярною формою рефінансування дебіторської заборгованості у світі є факторинг, але в Україні він досі не одержав належного розповсюдження через відсутність необхідної правової бази і відпрацьованої методики обліку. Організація обліку дебіторської заборгованості має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами. Облікове та аналітичне забезпечення стану дебіторської заборгованості має бути організоване таким чином, щоб достатньою мірою відображувати і характеризувати всю господарську діяльність з достатньою конкретизацією, саме це зумовлює подальший напрям досліджень в галузі облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю.

Література

1. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. № 996-XIV.
2. Береза С. Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості / С. Л. Береза // Вісник ЖДТУ. — Житомир, 2015. — №1(23). — С. 35-43.
3. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. – К. КНТЕУ, 2016. – 780 с.
4. Гангал Л. С. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rusnauka.com>18_EN_2016/Economics/48184.doc.htm
5. Коблянська О. І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості / О. І. Коблянська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2015. —№ 77— 78. — С. 28—34.

6. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи / Н. Матицина // Економіст, 2015. — №11. — С. 50-52.

References

1. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" from 16.07.99 p. - No. 996-XIV.
2. Bereza S. L. Construction of Accounting Policy for the Display of Monetary Assets and Accounts Receivable / S. L. Bereza // Bulletin of the ZhDTU. – Zhytomyr, 2015. - №1 (23). – С. 35-43.
3. Blank IO Financial Management of Enterprises / I.O. Blank, G.V. Sitnik. – K. KNTUE, 2016. – 780 pp.
4. Gangal L.S. Basic problems and ways of improvement of accounts receivable [Electronic resource]. – Access mode: rusnauka.com>18_EN_2016/Economics/48184.doc.htm
5. Koblianska O. I. Methodological aspects of accounting and auditing of accounts receivable / O. I. Koblyanska // Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2015. - №77-78. – P. 28-34.
6. Matitsyna N. Debtorska zagorgovansist: new areas of development / N. Matitsyna // Ekonomist, 2015. - №11. – p. 50-52.